בית אבטינס ובית הניצוץ איבעיא להו עליות ממש הוו או דלמא דהוו [א]גבידי מגבה כעליות תא שמע [א]דתנן [א]שבצפון שער הניצוץ [ב]כמין אכסדרא היה ועלייה בנויה על גבה שהכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה ופתח היה לו לחול מנא הני מילי דתנו רבנן [א]וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר אתה אומר בעבודתך הכתוב מדבר או אינו אלא בעבודתם כשהוא אומר [ב]ונלוו עליך ושמרו לכל כליו ולכל עבודתו הרי בעבודתם אמור הא מה אני מקיים וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר הא כיצד כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה בית המוקד כיפה ובית גדול היה וחד (א) [ג]שומר הוא דהוה בבית המוקד ורמינהי שני שערים היו בבית המוקד אחד פתוח לחיל ואחד פתוח לעזרה א"ר יהודה בזה שנכנסין לעזרה [ב] [ב]פשפש קטן היה לו שבו נכנסין לבלוש העזרה אמר אביי כיון דגבי הדדי הוו קיימי סגי להו בחד שומר דוי להכא ודוי להכא מוקף רובדין של אבן רובדין מאי ניהו גזרתא דאצטבתא דסלקי בהו לאצטבתא ומי הוו מיפלגי אבנים והכתיב [ג]והבית בהבנותו אבן שלמה וגו' אמר אביי [ג]דמתקני ומייתי מעיקרא אבני זוטרתא ואבני רברבתא כדכתיב [ד]אבני עשר אמות ואבני שמונה אמות: זקני בית אב ישנים שם: ואמאי [ד]לעיילי מטות אמר אביי [ד]לאו אורח ארעא לעיולי מטות לבית המקדש: פרחי כהונה איש כסותו בארץ [ה]: אמאי התם קרי להו רובים הכא קרי להו

מגבה גבידי בעליות. משום הכי בעי דפשיטא ליה להש"ס דשמירת כהנים הם [ו]בגובה כדבעינן לפרושי לקמן מקרא (ג) משום הכי בעי עליות ממש הוו כל עליות שבהש"ס שהבית תחתיה לשום תשמיש הוא נעשה להבית אבל הכא אפילו בלא תשמיש דלמטה היו צריכים להיות [ז]בגובה משום הכי קא בעי עליות ממש ותשמיש למטה כדרך עליות שהתשמיש למטה [ח]בבית: או דלמא. לא היו צריכים למטה בבית אלא לשמירת כהנים בעבור [ט]תהיה בגובה משום הכי עשאום על גבי מקום גבוה שבעזרה או על גבי עמודים אבל עליות (ג) תשמיש לא שתהא תשמיש למטה: ת"ש שבצפון שער כו'. משנה היא במסכת מדות ורישא דמשנה הכי איתא ז' שערים היו בעזרה שפתוחים לעזרה שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח דרך כניסה לעזרה שבדרום שער הדלק על דרך אותו שער מביאין עצים למזבח ושני לו שער הבכורות דרך אותו שער מביאין בכורות למזבח שלישי לו שער המים ע"ג אותו שער נעשה כמין סקיקה אמה על אמה ברום שלש אמות (ד) והמשיכן לתוכן מעין עיטם וכן מפורש ביומא (דף לא.) [י]זה בית הטבילה שהזכרנו למעלה [יא]דחד היה על גבי שער ואותו בית הטבילה הי' צריך להרבה בתי טבילה הוו לצורך כהנים שבמזרח שער ניקנור שם היה שעשה אותו שער ניקנור שמו ודרך אותו שער נכנסים לעזרה ושתי לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו אחת לשכת פנחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין שמתקנין שם מנחות [יב]הנכנסות במחבת ונאפות שמה שבצפון שער הניצוץ אותו בנין היה בנוי בעזרה ועליות לא נתקדשו ופתח של בית הניצוץ היה פתוח [יג]לחול להר הבית מדקתני ופתח היה לו [יד]לחול אלמא בעזרה היה מקצת הבנין: כמין אכסדרא היה. אותו בית למטה פרוצה מרוח אחת כאכסדרא דבי רב שפרוצה מרוח אחת א"נ בכל לדין היא פרוצה כסתם אכסדרות שפרוצות מכל צד והבנין של מעלה בנוי על גבי עמודים: שהכהנים שומרים למעלה ולוים למטן. כלומר לכך עשאום על גבי אכסדרא לפי שצורך שמירת כהנים צריכה להיות בגובה אבל לוים שומרים כמו כן מן הפסוק כדלקמן אין צריכין להיות שמירתן למעלה אלא למטה ואגב דצריך לו לומר שמירת כהנים צריכה שתהא למעלה פירש דלוים לא בעי למעלן אלא למטן. למעלן למטן גרסי' ושמירת לוים אינה (ה) מוסבת על בנין אכסדרא אלא לימדך שאע"פ ששמירת כהנים צריכה שתהא למעלה מ"מ שמירתן של לוים לא בעי למעלן אלא למטן כלומר כל מקום שמירתן למטה ותדע לך דשמירת לוים לא היתה באכסדרא (ו) אלא לימדך זו כדקא חשיב במסכת מדות וגם לקמן הש"ס מייתי לה אגב גררא בג' מקומות הכהנים שומרים כו' והלוים בכ' ואחד מקום דקא חשיב להו ולא חשיב שמירה זו שלוים יהו שומרים באכסדרא זו למטה מהכהנים דקא חשיב חמשה על חמשה שערי הר הבית ארבעה על ד' פנותיו מבפנים ה' על חמשה שערי עזרה ד' על ד' פנותיו מבחוץ ולקמן מפרש אמאי אלו מבפנים ואלו מבחוץ [טו]אחד בלשכת הקרבן שאותה לשכה נותנין קרבנות המבוקרים והוא חוץ לעזרה ושער היה לה ואחד בלשכת פרוכת שם היו נשים אורגות את הפרוכת ואחד בלשכת אחורי בית הכפורת ואם איתא דלוים שומרים באכסדרא א"כ הוו להו עשרים ותרי [טז]לקמן מוכח דאמרינן לקמן תרי מינייהו לא בעו שימור ועל מקומו אפרש: מנא ה"מ דכהנים שומרים מלמעלן ולוים מלמטן. כלומר שהלוים בשמירתן (ז) ואין שמירתם בגובה כמו לכהנים: דת"ר וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר. כלומר בעבודתך דהיינו שמירה שהן שומרים כמו כן בא הכתוב ולימד וילוו שטפלין לך בשמירתן שאין שומרין בגובה כמותך: אתה אומר בעבודתך. כאשר פירשתי: או אינו אלא בעבודתם. כלומר שהיו [ט] שומרים ונושאי' בכתף

ומאי וילוו עליך וישרתוך הכי קאמר ויתחברו עליך וישרתוך בני לוים שהיו טעונים בכתף המשכן וכל כליו והאי וילוו שאתה עושה עיקר עבודה דהייטו עבודת מזבח והם ישרתוך שיהו נושאים המשכן בנסיעתן: כשהוא אומר. בבני לוי ושמרו את המשכן לכל כליו ולכל עבודתו לעבודתן של לוים היא משאם: הא מה אני מקיים וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר. ולימדך הכתוב שיהו לוים טפלים בשמירתך כהנים למעלן ולוים למטן מ"ל: וחד שימור הוא דהוה [יז]ליה לבית המוקד ורמינהו ב' שערים היו לו לבית המוקד. הבנוי על גבי כיפה אחד פתוח לחול להר הבית ואחד פתוח לעזרה מאליו הבנוי בקדש ומדהוו שני שערים אלמא הוו שני שומרים דלכל שער ושער הוי שומר ובלבד שישמש כניסה ויציאה ואף על גב דאמרינן לשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול לשכת בית המוקד הואיל והוה ליה שני שערים אחד בקדש ואחד בחול הבנוי לקדש נמשך אחר פתחו והבנוי בחול נמשך אחר פתחו וכן מוכח ביומא (דף כה.) גבי לשכת הגזית דאמרינן דהליה בקדש וחליה בחול ואמרינן שמע מינה שני פתחים היו לה אחד פתוח לקדש ואחד פתוח לחול דאי סלקא דעתך פתח אחד היה לה ולקדש היה פתוח זקן היה יושב במערבה מי איכא והאמר מר אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד [בלבד] ואי סלקא דעתך לחול היה פתוח ופתח אחר לא היה לו והאמר מר לשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול ואנן בעינן פיים במקום מקודש שנאמר בבית אלהים נהלך ברגש אלא שמע מינה שני פתחים היו לה אחד פתוח לחול ואחד פתוח לקדש: א"ר יהודה. סיומא דהיא משנה היא בזו שנכנסין בו לעזרה פשפש קטן היה לה פתח קטן בתוך שער שבו נכנסים לבלוש את העזרה בלילה קודם תרומת הדשן לפי שאינם רוצים לפתוח שערי עזרה עד זמן עבודת תמיד שהוא יום וכן מוכח במתניתין (ה) לאחר שהפיסו על תרומת הדשן דלשם בבית המוקד היו מפיסין נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס לעזרה נכנסו אחריו כו' עד שהיו מגיעים כו' הכל שלום ומתני' דתמיד אליבא דר' יהודה למדות: אמר אביי כיון דגבי הדדי קיימי. זה כנגד זה אי נמי דסמיכי אהדדי: דוי להכא דוי להכא. בחד שומר סגי דוי רואה כמו מזיא דהוי דוי למערב (שבת דף לה.): רובדין מאי ניהו גיזרתא דאיצטוותא דסלקי בה לאיצטוותא. שעולין על ידם למטות שהן בחומה כעין מטות וקא סלקא דעתך דלאחר [יח]שנבנו בחומה חלקו את האבנים ועשו כמין איצטוואות ומשום הכי פריך ומי פלגי אבנים והא כתיב והבית בהבנותו אבן שלימה מסע נבנה: אמר אביי דמתקנן ומייתן מעיקרא. קודם שיבאו האבנים בעזרה היו מתוקנות ע"י ברזל ומייתי אבנים גדולות ואבנים דקות כדכתיב בקרא (מלכים א ז) דהכי היו עושים אבני עשר אמות ואבני ח' אמות ואבני י' אמות אותן שתי אמות שבולטות לצורך איצטוואות הן בולטות וחוץ לעזרה מותר לתותכן ולהשוותן בברזל אבל משבאו לעזרה אסור להניף עליהם ברזל והא דכתיב (שם ו) ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמע [בבית] בהבנותו היינו בעזרה אבל חוץ לעזרה לא הייט דקאמרן דמתקני ומייתי מעיקרא כן מוכח במכילתא דאמרי התם לא תבנה אתהן גזית בו אי אתה בונה גזית אבל אתה בונה גזית בהיכל ובבית קדשי קדשים הא מה אני מקיים ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל וכו' בבית אינו נשמע אבל בחוץ נשמע כי חרבך הנפת עליה ותחלליה ר' שמעון בן אלעזר אומר המזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצרם אינו דין שיניף מקצר על המאריך: ואמאי [יט]לעיילי מטות. אמאי ישנים על גבי החומה נעיילו מטות: התם קרי להו רובים. ורובים שומרים שם והכא קרי להו פרחי כהונה:

אמרי

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ח מהלכות בית הבחירה הל"ה:

יב ב מיי' שם הל' יא:

יג ג מיי' פ"א מהלכות בית הבחירה הל' ח:

יד ד מיי' שם פ"ח הל' ו:

◆

שיטה מקובצת

א] דהוו מגבה גביהי בעליות ת"ש שבצפון. תיבת דתנן נמחק: ב] הניצוץ וכמין: ג] וחד שימור הוא דהוה ליה לבית המוקד: ד] ראמאי נעיילו מטות אות ל' י' נמחק: ה] בארץ אמרי אמאי כו' הכא קרי להו: ו] הם בגובה כדבעינן: ז] להיות בגובה משום: ח] למטה בית אות ב' נמחק: ט] בעבור שתהיה בגובה ומשום: י] ביומא וזה אינו בית [אא"ה תיבת אינו שהגיה כתב נ"ל]: יא] למעלה דזה היה תיבת דחד נמחק: יב] מנחות הנעשות במחבת תיבת הנכנסות נמחק: יג] פתוח לחיל להר אות ו' נמחק: יד] לו לחיל אות ו' נמחק: טו] מבחוץ ואחד לשכת: טז] ותרי ולקמן מוכח: יז] דהוה לבית א) אות ו' נמחק: יח] דלאחר שהניחום בחומה תיבת שנבנו נמחק: יט] ראמאי נעיילי מטות:

חשק שלמה על שיטה מקובצת

א) נראה דצ"ל תיבה ליה נמחק.

◆

פי' הרא"ש

עליות ממש. שהיו בית תחתיהן: או דלמא דגבוהות כעליות. שהיו בנוים ע"ג תל: מה"מ. דכהנים ולוים שומרים במ"א וגם שהכהנים למעלה ולוים למטה: דת"ר וילוו עליך וישרתוך וגו' ושמרו משמרתך בעבודתך הכתוב מדבר. שישמרו עמך במקום שאתה שומר: או אינו אלא בעבודתם. שישמרו הם במקומם בפ"ע וקרא הכי פירושו וילוו עליך ויתחברו עמך וישמשוך מה שישמרו השימור מה שהיה מוטל עליך לשמור ולעולם הם ישמרו במקומם בפני עצמם: כשהוא אומר. במקרא אחר: ונלוו עליך ושמרו את משמרת אהל מועד. ולא כתיב ושמרו משמרתך: הרי עבודתם אמור. דמשמע מאלו קרא שישמרו בפ"ע: בעבודתך הכתוב מדבר. ומשמע שיהיו עמך ואתה עיקר והם טפילים: הא כיצד וכו': ב' שערים היה לו לבית המוקד וכו'. ומדקרי להו שערים אלמא גדולים היו וצריך כל חד מינייהו שימור למודיה:

פשפש. פתח קטן: לבלוש את העזרה. ויחפש מתרגמינן ובלש היו נכנסין דרך אותו פתח קטן העומד אצל השער גדול לחפש על השומרים בעזרה ואם היו ישנים על משמרתם לקו אותם. ולא היו פותחין את השער הגדול כשנכנסין לבלוש כדי שלא ישמעו הישנים מקול השער הגדול משנפתח ויסמכו ע"ז וישנו בלילה. ומייתי כן דר"י ומתוך דבריו שמעינן גדול היה מדסיה פתח קטן בצדו והיה צריך לשומרים. וא"ת והיכי ס"ד למימר שהיה שומר לזה השער הא אמרינן לקמן דשומרי העזרה היו שומרים בחוץ ולא מבפנים כמו בהר הבית דאין ישיבה בעזרה [ס"י] ולא היו יכולים לעמוד כל היום. ובית המוקד היה חציו בקדש ואי אפשר לישב אצל השער הפתוח לעזרה ויש לומר כשירצה לישב יתרחק קצת מן השער וישב בתוך חציו שבחוץ וישב מעט ויעמוד: אמר אביי כיון דגבי הדדי הוו קיימי. כלומר כי מכוונים היו שערים זה כנגד זה אחד פתוח להר הבית ואחד פתוח לעזרה ושומר אחד היה יכול לראות לכאן ולכאן כדאמר בפרק במה מדליקין [דף לה.] והיה דוי למערב. ומו גבי הדדי הוה קיימי אותו הפתוח לעזרה היה עומד אצל קרן מזרחית צפונית ואותו שפתוח להר הבית היה בחציו של כותל מזרחי מיד שמתחיל החיל היו סמוכין זה לזה: גזרתא דאצטבותא דסלקי בהו לאצטבותא. אבנים רחבות גזורות ומרובעות בולטין מן הכותל ולמעלה מהן בולטין אבנים אחרות קצת מן התחתונים ועולין מאלו לאלו במדרגה וישנים על כולם: ומי הוה מפלגי. וכי היה מסתתין את האבנים ומחליקין בעזרה דס"ד דלאחר דבנו בכותל היה מסתתן ומחליקן. וי"מ ומי הוה מפלגי וכי היה חולקין האבנים אחד גדולה ואחד קטנה כדאמרת דסלקת בהו למליעתא אלמא דתחתונים גדולים מהעליונים והא כתיב אבן שלמה מסע נבנה דמשמע כמו שהיו מפנין אותן מן ההר אבנים גדולות כך היו נותנין אותן בבנין: ומשני דמתקני ומייתי מאבראי אבני זוטרתא ואבני רברבתא. דוקא בבית לא נשמע קול מקבות והגרזן אבל בחוץ היו מסתתין אותם אבנים גדולות ליסוד ושל בנין קטנות מכן כדכתיב אבני י' אמות ואבני ח' אמות. ולאידך פי' מייתי רלוים שהיו עושין אבנים גדולות ואבנים קטנות דלאחר שאלנם מן ההר פתחו ועשו מהן קטנות ומהן גדולות כפי הצורך: ואמאי נעיילי מטות. מטות של עץ משורגים חבלים: לאו אורח ארעא לעיולי מטות. אבל כרים וכסתות אורח ארעא: פרחי כהונה איש כסותו בארץ. וה"ה לקטנים כרים וכסתות:

דלא

מסורת הש"ס

א) מדות לד. יומא יט., ב) נ"א שורים, ג) "בעי" ליתא בדפו"י.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחד שימור הוא דהוה להו (בבית המוקד) תא"מ ונ"ב גי' רש"י: (ב) מפרש ד"ה מגבה וכו' ומשום הכי (ג) עליות: (ג) ד"ה או דלמא וכו' אבל עליות ממש לא שתהא: (ד) ד"ה ת"ש שבצפון וכו' והמשיכו לתוכו מים ממעין עיטם: (ה) ד"ה שהכהנים שומרים וכו' ושמירת לוים אינה מוסבת. נ"ב עיין בתוס' ריש מסכת מדות ועיין מה שכתבתי שם: (ו) באד"ה באכסדרא זו אלא לימדך וכו' כדקא חשיב וכו' ולקמן מוכח כן דאמרינן לקמן: (ז) ד"ה מנא ה"מ וכו' בשמירתן אין. כצ"ל ואות ו' נמחק: (ח) ד"ה אמר רב יהודה וכו' במתניתין דלאחר:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' פשפש קטן היה לו שבו נכנסין. נ"ב פי' שהיו נכנסין בכל בקר דרך אותו פשפש לחפש על כל כלי שרת שבעזרה שיהיו שלם ממקומן תרגום של ויחפש ובלש עכ"ל הכ"ם וכ"פ הרע"ב במדות פ"א משנה ז':

◆

תורה אור השלם

א) וְגַם אֶת אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת: [במדבר יח, ב]

ב) וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם: [במדבר יח, ד]

ג) וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלִי בַרְזֶל לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ: [מלכים א׳ ו, ז]

ד) וּמְיֻסָּד אֲבָנִים יְקָרוֹת אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אַבְנֵי עֶשֶׂר אַמּוֹת וְאַבְנֵי שְׁמֹנֶה אַמּוֹת: [מלכים א׳ ז, י]

◆

רבינו גרשום

מנהני מילי. שהלוים שומרים עם הכהנים: וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר. ששומרים עמך כמו שאתה שומר אצלן: או אינו אלא בעבודתם. בשאר מקום שמירתם בכ"א מקומות: כשהוא אומר כו': אחד פתוח לחיל. חוץ לעזרה להר הבית: פשפש. כגון שער קטן היה לו שבו נכנסין לבלוש את העזרה. לחפש בכל בקר אם כל הכלים שם כאשר הניחום מאמש והואיל והיו לו שני שערים היה צריך ב' שומרים: כיון דגבי הדדי קיימי. שזה פתוח כנגד זה סגי בחד שומר: דוי להכא ולהכא. ישב באחד ויראה כנגדו באחד: גזראתא דמצתוואתא. אבנים חתוכות יוצאות מכל הבנין סביב ועשויות כעין כסאות סטיו ע"ג סטיו והיינו מצטוואתא: ומי הוו מיפלגי האבנים. שוו יוצאות וזו נכנסות וכן היו מסתתין אותן כן במקדש: והכתיב והבית וגו': אין דכתיב אבני עשר אמות ואבני שמונה אמות. מכלל שזו נכנסות וזו יוצאות:

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - לרו מעילה קינים תמיד מדות תלמוד בבלי עמוד מח : 52 הודפס ע"י אוצר החכמה